

Pravoslavný postoj k problematice astrologie

o. Jan Týmal

Pokud zadáním toho článku bylo vyjádřit pravoslavný postoj k problematice astrologie, musím předeslat, že jej nesplním zcela. Neodvažuji se totiž zde hovořit za Církev jako takovou a proto zde uvedu spíše svůj pohled pravoslavného kněze.

Myslím, že pro základní vyjádření pravoslavného křesťana k astrologii by vlastně mohlo stačit pár vět, několik odkazů na vhodná místa v Písmu svatém (např. Dt 4,16-19) a na pravidla stanovená všeobecnými křesťanskými sněmy prvního tisíciletí. (např. pravidlo 61. IV. všeobecného sněmu). Vědecky zaměřený člověk by k tomu možná přidal ještě fundovaný přehled o vzniku astrologie v jednotlivých kulturních okruzích (babylónský, egyptský, indický, čínský, helénský), o jejich možném vzájemném ovlivňování, o vztahu astrologie-astronomie, o vývoji v evropském prostoru a samozřejmě komentář k současné situaci. Protože se nemohu považovat za vědce, chci se zde věnovat věcem, které dnes nejsou tak snadno přístupné v knihovnách nebo na Wikipedii, a sice duchovnímu ustrojení člověka a vlivu, který na toto ustrojení má praktikování astrologie (jakož i dalších činností, které můžeme volně či úzce spojovat s okultismem).

Zmínka o duchovním ustrojení člověka vyžaduje určité bližší předběžné seznámení s obsahem tohoto termínu. Podle Písma byl člověk stvořen k Božímu obrazu a podobě. (Gn 2.27, Gn 5,1) Rozdíl mezi Božím obrazem a podobou je v tom, že obraz je danost (zejména svobodná vůle) a podoba je možnost (kterým směrem člověk svou svobodnou vůli uplatní). Člověk může cestou učení se od Boha (příkázání), napodobování Boha (zbožný život) a přijímání Boha (eucharistie a tajiny) dojít na jedné straně až ke zbožštění a na druhé straně se může zcela svobodně zničit a zdestruovat (doslova pod obraz Boží). Právě u problematiky zbožštění se ještě trochu zastavím, protože naprosto chápu, že ne jeden theologicky vzdělaný čtenář nad tímto slovem povytáhne významně obočí (neřku-li přímo, že někomu na něj skane krůpěj ledového potu z hrůzou zježených vlasů) neboť touha po bohorovnosti je často považována za příčinu Adamova pádu. Avšak zbožštění člověka (řecky theosis) je vskutku zcela původní křesťanský termín, který byl po rozdělení křesťanstva v západním civilizačním okruhu během druhého tisíciletí pozapomenutý. Co se týče oněch theologických úvah na téma touhy po bohorovnosti a prvorodného hříchu, hadova věta „Budete jako Bůh“ (Gn 3.5) má pokračování „znát dobro i zlo“. A právě o tyto dvě entity se v hadově lákání jedná (ostatně v tom, co následovalo, hrály a hrají podstatnou roli, zvláště ta druhá). Pokusím se krátce vysvětlit, jak chápu pravoslavný termín zbožštění (přesněji vystiženo snad obožštěním, či probožštěním člověka), vyjádřený už Origenem, Basilem Velikým a po nich mnoha dalšími theologickou zkratkou „Bůh se stal v Kristu člověkem, aby se člověk v Kristu mohl stát bohem“. Nejedná se o to, že by mohl člověk dosáhnout změny lidské přirozenosti v božskou. Vždy zůstane člověkem. Podobně, jako kus železa se nikdy nestane magnetem. Přesto však, když k magnetu přilne, je prostoupen jeho energiemi a získá jeho vlastnosti (a pokud odpadne, opět je ztratí). Podobně i člověk, když zcela přilne k Bohu, je prostoupen Božskými nestvořenými energiemi (více svatý Řehoř Palama) a získává božské vlastnosti. Proto také například svatí (zbožštělí) lidé konali věci, které lidé nezbožštělí považovali za zázračné. Jenomže o zázraky ani tak nejde, jde o vnitřní duchovní stav člověka. O podobnost Bohu, tak jako se Bohu podobala lidská přirozenost člověka Ježíše, prostoupená nestvořenými božskými energiemi druhé osoby svaté Trojice. Mám za to, že právě to má na mysli apoštol Petr ve své druhé epištole (2 Pt 1,4), když hovoří o velikých a slavných zaslíbeních, abychom se staly účastnými božské přirozenosti. Jestliže někomu dnes křesťanství připadá příliš nudné a „sucharské“ a právě v horoskopech, magii a různých okulturních praktikách hledá ten správný duchovní adrenalín, sotva tuší, že toto vše je jen slabý odvar, „stokrát převařený čaj“ a d'áblova chabá stínohra ve srovnání s možnostmi a cíli lidského života v theosi. Theose ovšem mohl dosáhnout už již Adam v ráji. Klíčový byl právě ten velký okamžik zkoušky, o které jsem se již zmínil. První lidé se, bohužel, rozhodli jinak a bylo to zcela platné a legitimní rozhodnutí jejich svobody. Bůh totiž k člověku nepřistupuje způsobem: „Tady máš dobro a vyber si!“ Takhle to vykládají sekty. Vzhledem k podstatě svobody je prostě

možnost výběru zla i možnost výběru dobra stejně skutečná. Samozřejmě, výběr zla není Boží přání. Člověk má být svobodný a zároveň dobrý. To je Boží přání. Ale aby obojí platilo naráz, musí si člověk dobro sám vyvolit. Zlo by mělo být vlastně jen reálná, ale nevyužitá možnost. Něco jako vedlejší, odpadní produkt v rámci tohoto výběru. Člověk však, jak známo, díky svému rozhodnutí tímto odpadem zamořil celý svět (téma pro skutečné ekology). To však mělo některé fatální následky na duchovní i tělesný stav člověka i přírody. Zmiňuji se o přírodě proto, že právě i příroda je jakousi prodlouženou součástí lidského těla. A co se děje s člověkem, děje se následně i s přírodou (a nikoli naopak). Proto také Ráj vypadal jako ráj. A teď již k tomu duchovnímu ustrojení. Pokud měl člověk v Ráji svobodný přístup k Bohu, byl, řekli bychom, kompatibilní se světem andělů. On sám byl stvořený duch s jemným tělem (podobným tělu Pána Ježíše po vzkříšení), který v sobě zrcadlil Božího Ducha. Avšak po uposlechnutí ďábla a pádu do zla se člověk uzavřel Bohu i vznešenému světu andělů a získal nové společníky. Stal se kompatibilním se světem běsů. Musel opustit Ráj a ocitl se duchovně a tělesně ve stejné sféře, kam už předtím padli po své vzpouře ďábel a jeho andělé. V této souvislosti je důležitá zmínka v textu o tom, že Bůh dal člověku kožený oděv (doslova kožené suknice, Gn 3,21). Tento kožený oděv je totiž naše „kožené tělo“ Není to již jemné duchovní tělo s otevřenými duchovními smysly, vnímající duchovní svět jako svou přirozenou domovinu. Naopak, je to tělo „tělnaté“, duchovně „tupé“, s duchovními smysly na zcela minimální úrovni. A je to dobře. To není za trest. To je naše ochrana. Ne před počasím, ale před duchovním světem, který nás nyní obklopuje. Protože máme sousedy, které apoštol Pavel nazývá nadzemskými duchy zla (Ef 6,12), kteří se běžně vyskytují v našem životním prostoru. A je velmi dobré pro člověka a jeho cestu ke spáse, že s těmi to sousedy není snadno (a ani radno) komunikovat, dokonce ani je vidět. Protože kdybychom viděli, co běžně nevidíme, asi bychom svůj život prožívali v daleko větším strachu a úzkosti, než je nezbytně nutné. Nebyl by to pěkný pohled. Ostatně ono stačí pocítit i jen jejich blízkost ve chvíli, kdy se člověku zdá, že je zcela nechráněn a vydán na pospas. Kdo se zabývá okultismem, mohl by možná vyprávět. Když jsem byl mladý „hledáč“, sám jsem to zažil (díky Bohu, byl to pro mne impuls k opuštění této cesty).

Přesto, že je neskutečně těžké s běsi komunikovat, není to nemožné. I zde zůstává lidská svoboda možností volby mezi Božím přikázáním, které zapovídá kontakt s padlými anděly a porušením tohoto přikázání, kdy člověk nějakými způsoby tento kontakt vyhledává. A je těch způsobů mnoho, a ne jen okultních. Člověk může ztratit svou ochranu i působením drog a alkoholu (ne náhodou drogy hrály a hrají podstatnou úlohu v mnoha šamanských kultech). Jedním z těchto způsobů je bezpochyby také astrologie. Je to způsob možná vytříbenější než jiné, téměř vědecky komplikovaný s aureolou učenosti, ale je to stále jen komunikace s běsi. Démoni samozřejmě vítají tuto komunikaci a podporují ji, protože jejich jedinou radostí, dokud trvá pozemský svět, je dokončit co bylo započato v ráji – pád člověka. Je to boj o každou lidskou duši. Démoni vědí, že si vybrali ztrátu Boha a „stvořili“ peklo. Vědí, co je navěky čeká a je jim to jedno. Je jim už všechno jedno. Kromě toho, že chtějí na Božím soudu dosáhnout toho, aby i co nejvíce lidí strhli s sebou. A skutečně to mohou udělat poukazem na to, že někteří lidé se už nepodobají Bohu (k čemuž byli původně stvořeni), a proto musí sdílet zmarnělý osud spolu s démony, protože se podobají právě jim. Na tuto obžalobu mají právo. Satan si vyžádal u Boha, aby nás (především se to týká následovníků Krista) směl tříbit jako pšenici (Lk 22,31). K tomu, aby se démoni pokusili přivést lidi k podobnosti sobě, mají samozřejmě nejlepší příležitost tehdy, když s nimi přímo komunikují. Když říkám přímo, nemyslím tím, že jim ukazují svou pravou tvář. To jedině, když chtějí někoho vyděsit a ochromit hrůzou, nebo pokud už se jim člověk patologicky připodobnil natolik, že se tím duchovně „sytí“. Většinou se běsi představují jako moudří prospěšní rádci, duchovní přátelé, pozorní vůdci šťastným životem. Však také lidé na to přistupují. Nedávno jsem v městské knihovně viděl knihu s názvem „Jak se setkávat s duchovními bytostmi a radit se s nimi“. Skvělé. I v televizi se občas mihne někdo kdo „komunikuje s anděly“, pořádá k tomu odborné semináře a docela dobře se tím užívá. Křesťané už vědí od svatého Pavla, že satan se převléká za anděla světla (2 Kor. 11,14), ale lidé, kteří opustili křesťanství jako příliš nudné a institucionální zřejmě tuto informaci nemají. A to bychom mohli ještě pokračovat o spiritismu, astrálním cestování, a všelijakých praktikách nekřesťanské či polokřesťanské mystiky. Myslím, že kdyby lidé komunikující se svými

duchovními přáteli viděli jejich skutečnou podobu a povahu, asi by jim večere nechutnala.

Možná ale někdo namítne – vždyť při praktikování astrologie se z žádnými duchovními bytostmi nekomunikuje. Je to přece téměř exaktní věda založená na pozorování a výpočtech. Ale to je omyl. Jestliže se někdo obrací prostřednictvím astrologů o radu k hvězdám (ať už bulvární formou týdenního horoskopu v časopise, nebo tou klasickou „učenou“), je to stále komunikace s pohanskými božstvy. Cožpak výchozími hvězdami babylonské astrologie nejsou Marduk, Ištar, Nergal a další démoni? A nepoužíváme dodnes v naší kultuře pro označení nejbližších planet jména helénských bohů, Jupitera, Venuše, Marta a dalších? Netřeba vyvolávat hysterii, že bychom se tím zaplétali s běsi, pokud ovšem se s nimi nechodíme radit a pokud nejsme ochotni řídit se příští týden tím, co nám podle horoskopu vychází. Už jednou poslechli lidé to, co jim poradil satan, od té doby se všem snaží tvrdit že lidé (a všechna království světa) teď patří jemu. Nepříjemná záležitost. A že pohanští bohové jsou vskutku běsi máme potvrzeno ne jen z úvah blaženého Augustina, ale i ze zkušenosti svatého biskupa Kypriana (3. stol.), bývalého věhlasného mága, který byl od deseti let věku zasvěcován do magie přímo na hoře Olymp a viděl tam ohromné množství démonů, některé ve zdánlivých obrazech pohanských bohů a bohyň (Život a utrpení světitele mučedníka Kypriana a svaté mučednice Justiny, <http://www.orthodoxia.cz/svati/kyprian.htm>).

Když se vrátíme k původnímu určení člověka a jeho schopnosti obrážet v Ráji ve svém duchu Božího Ducha - nyní, když už člověk žije na zemi a hledá svůj osud a radu ve hvězdách, co se obráží v jeho duchu? Co uvidíme v jeho zrcadle? Asi to nebude krásná noční obloha. Budou to všichni běsi starého pohanského nebe, kteří si ho předávají v bludném zvěrokruhu a mají svůj vliv na jeho rozhodování a jednání.

To není příjemná představa a proto by se někdo třeba mohl pokusit smířit tyto dva světy, Boží a démonský. Není to vlastně, podle nejnovějších filosofických závěrů, tak trochu ekumenicky jedno? A co třeba takoví východní mágové cestující do Betléma a by se poklonili narozenému Kristu? Což to nebyly právě hvězdy – pohanští bohové, kteří je k tomu vybídli? Kolem Betlémské hvězdy je vskutku mnoho názorů a teorií. Co vůbec bylo tou Betlémskou hvězdou? Byla to snad Halleyova kometa v roce 12 před n.l.? Nebo že by výbuch nějaké supernovy? (Takový ale nebyl kolem té doby žádnými hvězdáři zaznamenán). A nebyla to snad nakonec čistě astrologická konjunktce Jupitera a Saturna v souhvězdí Ryb roku 7 před n.l., která se uskutečnila hned třikrát v jednom roce? Nebo že by konjunktce souhvězdí Jupitera a Venuše v souhvězdí Lva roku 3 před n.l.? Pro konjunktci Jupitera se Saturnem hovoří skutečnost, že máme z nálezu na hliněné tabulce důkazy o tom, že babylonští mágové tuto konjunktci pozorovali. Patrně ne náhodou, vzhledem k tomu, že na kamenné tabulce z knihovny babylonského krále a zákonodárce Chammurapiho, který žil asi 1700 let před nimi se píše, že až dojde k setkání Jupitera se Saturnem v souhvězdí Ryb, narodí se král nového věku. Protože Jupiter byl hvězdou králů a Saturn hvězdou Židů, věděli by mudrci, kam zamířit. (Více na <http://www.national-geographic.cz/detail/betlemska-hvezda-byla-to-kometa-supernova-anebo-neco-uplne-jineho-6693/>). Lákavé vysvětlení. Pokud to tak skutečně bylo, pak bych ale jako pravoslavný křesťan sotva uvažoval o tom, že démonští režiséři pohanských nebes pobízeli mágy na dalekou cestu poklonit se Bohočlověku. Není to totiž v jejich zájmu, jak prokázali následným pokusem zbavit se Krista při vraždění neviňátek. Spíše bych měl za to, že Bůh tím připravoval pohany k poznání Krista a oslovil je proto jazykem, kterému v té době a na tom místě měli možnost rozumět (Jak se zpívá ve vánočním troparu: „Ti, kteří hvězdám sloužili, hvězdou naučení byli, klaněti se Tobě, slunci spravedlnosti“).

Přesto se ale, alespoň sám za sebe, přikláním k názoru, že betlémská hvězda nebyla úkazem fyzickým, nýbrž duchovním. Trochu mne k tomu vede evangelijní popis události, ve kterém se píše, že hvězda, kterou spatřili na východě, šla před nimi a zastavila se nad místem, kde bylo dítě a když ji spatřili, zaradovali se velikou radostí. (Mt 2, 9,10). Tato událost se sice rovněž dá vysvětlit astronomickým jazykem (úkaz na hvězdné obloze „jde před někým“ a „zastavuje se“), ale přece jen trochu kostrbatě. Ale především má Kristova Církev zkušenosti s duchovními úkazy, které ji v důležitých okamžicích provázejí a berou na sebe podobu pozemskosti, nebo dokonce se do ní proměňují, třeba jako velikonoční Jeruzalémský oheň. Již od 4. století (obnovení Jeruzaléma císařovnou Helenou) při pravoslavné oslavě Kristova vzkříšení v Chrámu Božího hrobu, v noci ze

soboty na neděli, přijímá Jeruzalémský patriarcha v jeskyni, kde byl Pán vzkříšen (dnes kaple znaná Kúvuklion), nebeský oheň. Podle svědectví patriarchy Diodora I. (r.2000) se nad pohřebním ložem Kristovým nejprve vytvoří zvláštní světlý oblak, který po chvíli změní svou povahu tak, že je možno od něj zapálit svíce. Ty pak podává patriarcha z Kúvuklionu představitelům pravoslavných církví a věřícím v chrámu. Před tím ovšem izraelská policie patriarchu prohledá, zda nemá u sebe sirky či zapalovač a jako svědek zde je přítomen i arménský patriarcha. Ale to je zbytečné, protože hned všichni poznají, že se nejedná o obyčejný oheň. Zpočátku totiž nepálí. Lidé si jím přejíždějí dlaně a vousy. Teprve po několika minutách se stává obyčejným žhavým ohněm. Tento duchovní úkaz se opakuje rok co rok. Stejně duchovní podstaty byl nepochybně oblak, který zastřel apoštolů, při proměnění Páně na hoře Tábor, nebo oblak který zastřel Krista očím apoštolů při jeho nanebevstoupení. Připomíná to světlý oblak z chrámu Božího hrobu náhodou? Domnívám se, že Betlémská hvězda souvisela s astrologickými a také s agronomickými ději stejně málo, jako oblak, který zastřel apoštolů na hoře Tábor, souvisel s ději meteorologickými. Ale je to samozřejmě jen můj názor. Pokud někdo dává přednost teorii konjukce Jupitera se Saturnem, jeho křesťanské vysvětlení myslím též docela dobře ob stojí oproti názorům, které se snaží nivelizovat protikladnost Božího světa a světa démonů.

Nakonec je snad ještě třeba zmínit, že přesto všechno, o čem jsem uvažoval, se většina dnešních lidí se málo stará o duchovní pozadí astrologie, zda je božské či démonské. V postmoderní technické době jsou prostě jen fascinování přitahování k astrologii díky různým svědectvím, že „to funguje“. (Zatímco u křesťanů to vypadá, že tam nic moc nefunguje). No, samozřejmě, jak kde. Ale samotný fakt, že astrologie funguje (tedy také jak kdy - jak zpochybňoval tuto myšlenku již blažený Augustin s poukazem na rozdílné osudy Ezaua a Jáкова, které určil Bůh ještě před jejich narozením), tedy samotné zážitky typu „jak jste to mohl dopředu vědět“, nebo „jak ta charakteristika podle horoskopu na něj sedí“, ještě nic nevypovídá o užitečnosti věci. Například drogy také fungují (a jak!). Přesto to pro většinu lidí není důvodem k tomu, aby se jim věnovali (alespoň doufám). Pokud budou lidé vstupovat do oblasti duchovních dějů tak, že budou posuzovat jen technickou funkčnost a momentální přínos (podobně i u léčitelství), mohou časem zjistit, že se ocitli v duchovní pasti. Zdá se mi, bohužel, že dnes mnozí lidé do takových pastí lehkovážně vcházejí, protože duchovní ngramotnost je připravila o obezřetnost. Jeden pravoslavný spisovatel je přirovnává k myškám v záklopné pasti. Myš ucítila voňavý sýr a teď si pochutnává. Past za ní už zaklapla, ale ona to ještě neví. Je u svého sýra, spokojená se životem. Pán Ježíš Kristus řekl, že lidská duše (lidský život) má větší cenu, než celý svět (Mt 16,26). Pracuji už mnoho let s drogově závislými a vidím, jak mnoho dnešních lidí prodává svou duši za pakatel. A neplatí to jen o drogách, ale právě i o okultismu a novopohanství. A spokojení démoni jen „duše za pár halířů, seškrabují z talířů“. A zač může člověk získat svou duši zpět? Ovšem, je tu jedna cena. Velmi vysoká. Zaplatil ji Bohočlověk Kristus vlastní krví. Doufejme tedy aspoň, že z těch lidí, kteří už jsou u svého sýra v kleci, se najdou mnozí, (nebo aspoň někteří) kteří se při hledání smyslu života nakonec odvrátí od „stokrát převařeného čaje“ našich neviditelných sousedů a vydají se na cestu od Kristova kříže až do Božího Ráje.